

законодавства; вдосконалення кадрового забезпечення в органах державної влади, підготовка спеціалістів, які відповідали б особливим кваліфікаційним вимогам, що ставляться до учасників процесу адаптації законодавства тощо.

Процес адаптації охоплює всі сфери законодавства, в тому числі й екологічне, яким регулюються питання, пов'язані з реалізацією права користування природними ресурсами.

Тому впровадження міжнародно-правових стандартів використання природних ресурсів в національне законодавство України, наукове дослідження та аналіз таких стандартів є надзвичайно важливим та актуальним з огляду на створення правових чинників української державності, як того потребує Конституція України.

Термін «міжнародно-правові стандарти», або «міжнародні стандарти», в юридичній літературі розглядається як норми, що містяться в міжнародних документах, обов'язкових для законотворчості розвинутих держав [2, 116]. Цим терміном охоплюються різноманітні норми, такі як правила міжнародних договорів, резолюції міжнародних організацій, політичні домовленості [3, 31]. Міжнародні стандарти — це не декларовані міжнародним співтовариством приклади, а норми, які необхідно втілювати в життя [2, 116].

Важливою тенденцією в розвитку сучасного міжнародного екологічного права є всесвітній розвиток політичних, економічних, транспортних, космічних та інших міжнародних взаємозв'язків і відносин між різними державами. У міжнародному екологічному праві стали виникати нові поняття та інститути, що сприяє появі в екологічному праві держав специфічних рис, властивих як національному, так і міжнародному екологічному праву [4, 36]. І це не випадково, оскільки світове співтовариство вже давно усвідомило, що доквілля та його компоненти є загальним надбанням людства. У статті академіка РАН К. Я. Кондратьєва «Зміна навколишнього середовища в Європі» наводиться загальна характеристика антропогенного впливу на навколишнє середовище в країнах Європейського Союзу за 15 позиціями, в тому числі: парникові гази і зміни клімату, викиди токсичних речовин, забруднення водних об'єктів, зниження родючості ґрунтів, відходи, здоров'я людини, екологія міст та ін. Автор статті пише: «За останні роки не відбулося помітного поліпшення якості навколишнього середовища в країнах ЄС, а в деяких з них екологічна обстановка погіршилася, причому головною перешкодою для підвищення якості навколишнього середовища став розвиток деяких секторів економіки. Не викликає сумнівів, що в першому десятилітті ХХІ ст. ці тенденції будуть тільки розвиватися і, як і раніше, не вдасться виключити їх негативного впливу на природу» [5, 495].

У зв'язку з вищевказаним надзвичайно актуальними є міркування Н. Р. Малишевої, яка вважає, що саме гармонійний простір є кінцевою метою еколого-економічної політики суб'єктів, що покликані діяти для забезпечення сталого екологічного правопорядку на рівні не тільки окремих європейських держав, а й в масштабах континенту в цілому [6, 13].

Як вважає Н. Р. Малишева, одне з ключових положень теоретико-правової спрямованості, яке постає в процесі гармонізації екологічного законодавства, полягає в наступному: до яких меж гармонізація є впровадженою, а постановка питання про її здійснення — легітимною? Пошук відповіді на поставлене питання приводить автора наведеної точки зору до необхідності застосування двох основних організаційно-правових інструментів, що є підставами до «запуску» механізмів гармонізації, а саме: а) участь у міжнародному договорі (конвенції, угоді); б) «блокова» гармонізація, яка відбувається усередині стійкого об'єднання держав, що являє собою певну форму інтеграції на постійній (інколи тимчасовій) основі, сформовану за регіональною, секторальною, економічною, політичною, історичною чи іншою ознакою [6, 29–30].

Зазначимо, що перші міжнародно-правові акти щодо використання окремих природних ресурсів з'явилися ще в минулому столітті. Проте активно право навколишнього середовища почало розвиватись після Другої світової війни [7, 476].

Об'єктами міжнародно-правового використання та охорони навколишнього природного середовища є майже всі природні ресурси. Використання деяких з них в більшій мірі регулюється національним, а деякі — міжнародним правом. Наприклад, земля, її надра, що належать певним державам, використовується та охороняється відповідно до норм національного законодавства. Інакше вирішується питання стосовно Світового океану та його просторів. Використання даних об'єктів здебільшого здійснюється за допомогою норм міжнародного законодавства.

Конференція ООН з охорони довкілля та розвитку, підтверджуючи Декларацію Конференції ООН з навколишнього середовища, проголосила ряд провідних принципів, які забезпечують ефективне природокористування, охорону навколишнього природного середовища і природних ресурсів зокрема [8, 440–441].

Відповідно до Статуту ООН держави мають суверенне право на експлуатацію ресурсів, що знаходяться під їх юрисдикцією, відповідно до власних стандартів стосовно довкілля та розвитку і несуть відповідальність за те, що діяльність у межах їх юрисдикції чи контролю не завдає шкоди довкіллю інших держав чи територій поза межами державної юрисдикції [7, 477].

Міжнародні договори мають пріоритет перед нормами національного законодавства. В більшості законів, що регулюють екологічні відносини, передбачено таке правило: якщо міжнародним договором встановлені інші правила, ніж ті, що містяться в законі, застосовуються правила відповідного міжнародного договору. Принцип зрозумілий, проте проблеми залишаються. Наприклад, як діє міжнародне правило автоматично, з моменту його прийняття і затвердження? Чи воно потребує додаткових національних актів? Практика з даного питання невелика, але можна з впевненістю сказати, що ще не було прецеденту, коли міжнародне правило щодо використання природних ресурсів діяло автоматично. З того чи іншого питання, відповідно до якого укладались міжнародні договори, які змінюють чи доповнюють внутрішні норми національного законодавства, приймалися відповідні постанови уряду. Така практика, що нагадує свого роду «ліцензування» на вхід в національні відносини міжнародно-правової норми, мабуть, буде продовжуватися і надалі.

Отже, успішне вирішення завдання підвищення ефективності впливу міжнародно-правових норм в галузі правового регулювання використання природних ресурсів знаходяться в прямій залежності від характеру заходів, що приймаються державами на національному рівні по реалізації взаємно узгоджених правових приписів.

Література

1. «Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Закон України від 21 листопада 2002 р. // Урядовий кур'єр: Орієнтир. — 2002. — 18 грудня. — № 236.
2. Муса Аль-Сулайбі. Юридична природа міжнародних стандартів прав людини // Право України. — 2000. — № 9. — С. 115–118.
3. Мюллерсон Р. А. Права человека: идеи, нормы, реальность. — М.: Юрид. лит. — 1991. — 186 с.
4. Пономарев М. В. Международно-правовое регулирование охраны окружающей среды // Весы Фемиды. — 1998. — № 3 (10). — С. 33–37.
5. Кондратьев К. Я. Изменение окружающей среды в Европе // Вестник Российской Академии наук. — 2001. — Т. 71. — № 6. — С. 495.
6. Малишева Н. Р. Гармонізація екологічного законодавства в Європі: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук у формі наукової доповіді, яка виконує функції автореферату. — К., 1996. — 54 с.

7. *Природо-ресурсовое право и правовая охрана окружающей среды. Для юридических высших учебных заведений / Под ред. В. В. Петрова. — М.: Юрид. лит., 1988. — 511 с.*

8. *Екологічне право України: Підручник для студ. юр. спец-ей. / За ред. А. П. Гетьмана, В. К. Попова. — Харків: Право, 2001. — 478 с.*

И. В. Витовская, канд. юрид. наук, доцент

Прикарпатский юридический институт
Львовского государственного университета внутренних дел
ул. Национальной Гвардии, 3В, г. Ивано-Франковск, 76000, Украина

МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ В ПРАВОВОМ РЕГУЛИРОВАНИИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена изучению вопросов имплементации международных стандартов в национальное законодательство Украины. Автор анализирует соответствующие понятия, исследует их значение. Исходя из полученных результатов в статье сделаны выводы о том, что успешное решение задач повышения эффективности влияния международно-правовых норм в отрасли правового регулирования использования природных ресурсов находится в прямой зависимости от характера мероприятий, которые принимаются государствами на национальном уровне по реализации правовых предписаний в данной отрасли.

Ключевые слова: природный ресурс, стандарт, экологическое законодательство, принцип, Европейский Союз, окружающая среда.